

ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

ΓΝΩΣΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Α. αποκτάμε ωστόσο τις αρετές (ή τις αρετές όμως τις αποκτάμε) αφού πρώτα τις εφαρμόσουμε στην πράξη, όπως ακριβώς (ενν. συμβαίνει) και στις άλλες τέχνες· γιατί όσα πρέπει να μάθουμε (και ύστερα) να τα εξασκούμε, αυτά τα μαθαίνουμε καθώς τα εξασκούμε, όπως για παράδειγμα (ενν. οι άνθρωποι) γίνονται οικοδόμοι με το να χτίζουν σπίτια και κιθαριστές με το να παίζουν κιθάρα· με τον ίδιο τρόπο γινόμαστε δίκαιοι με το να κάνουμε δίκαιες πράξεις, σώφρονες με το να κάνουμε σώφρονες πράξεις και ανδρείοι με το να κάνουμε ανδρείες πράξεις.

Και αυτό που συμβαίνει στις πολιτείες το επιβεβαιώνει· οι νομοθέτες δηλαδή κάνουν τους πολίτες αγαθούς με το να τους συνηθίζουν (ενν. σε αγαθές / ενάρετες πράξεις), και η επιδίωξη κάθε νομοθέτη αυτή είναι, όσοι όμως δεν τα καταφέρνουν σε αυτό, δεν πετυχαίνουν αυτό που επιδιώκουν, και σ' αυτό το σημείο διαφέρει το καλό πολίτευμα από το λιγότερο καλό πολίτευμα. Ακόμα, κάθε αρετή για τους ίδιους λόγους και με τα ίδια μέσα και δημιουργείται και καταστρέφεται, και όμοια επίσης και η (κάθε) τέχνη·

Μονάδες 10

Β1. Ο Αριστοτέλης επισημαίνει στο χωρίο αυτό ότι η επιδίωξη κάθε νομοθέτη είναι να καταστήσει τους πολίτες αγαθούς εθίζοντάς τους μέσω των νόμων σε ηθικές πράξεις. "Το παράδειγμα των νομοθετών χρησιμοποιείται για να τονισθεί η σημασία που έχει η αδιάκοπη άσκηση του ανθρώπου στα έργα της αρετής" (Λυπουρλής), προκειμένου αυτός να γίνει κάτοχος της ηθικής αρετής. "Όμως, αν οι πολίτες γίνονται αγαθοί ασκούμενοι σε συγκεκριμένους τρόπους συμπεριφοράς με τη βοήθεια των νόμων του νομοθέτη τους, θα πει πως την αρετή τους οι πολίτες, δεν την έχουν φύσει αλλά ότι αυτή είναι αποτέλεσμα εθισμού = άσκησης" (Λυπουρλής).

Σημ.: Οι μαθητές θα πρέπει

- 1) Να επισημάνουν το στόχο που επιδιώκει να πραγματώσει ο νομοθέτης με την άσκηση του νομοθετικού του λειτουργήματος (οί γάρ νομοθέται ... αγαθοίς).
- 2) Να τονίσουν ότι η επιδίωξη ενός τέτοιου στόχου αποτελεί απόδειξη για τον επίκτητο χαρακτήρα των ηθικών αρετών.

Μονάδες 10

B2. Ο Αριστοτέλης καταφεύγει σε επιχειρήματα από τις τέχνες, γιατί πιστεύει ότι η διαδικασία με την οποία γινόμαστε τελικά κάτοχοι των ηθικών αρετών είναι ίδια με εκείνη που μας κάνει κατόχους των τεχνών.

Με τη φράση "ἄ γάρ δεῖ μαθόντας ... καί κιθαρίζοντες κιθαρισταί" τονίζει ότι οι δυνάμεις που αποκτούμε ἐξ ἔθους είναι αποτέλεσμα ἐνεργειῶν, οι οποίες είτε προηγούνται της απόκτησης (προτερόχρονο) είτε συμπίπτουν χρονικά μ' αυτήν (σύγχρονο). Τεχνίτης γίνεται κανείς μόνο με την αδιάλειπτη άσκηση στην τέχνη του (οικοδομοῦντες οἰκοδόμοι γίνονται καί κιθαρίζοντες κιθαρισταί), δηλ. ως αποτέλεσμα του πολλάκις πράττειν.

Στο απόσπασμα "Ἔτι ἐκ τῶν αὐτῶν καί διά τῶν αὐτῶν ... ἀγαθοί ἢ κακοί" ο Αριστοτέλης υποστηρίζει ότι με τον εθισμό είναι δυνατόν να αποκτήσει κανείς **την ακριβῶς αντίθετη του αγαθοῦ ιδιότητα** δηλ. να γίνει κακός κιθαριστής, κακός οἰκοδόμος. Διευκρινίζει ότι κάποιος θα γίνει καλός (κιθαριστής, οἰκοδόμος), αν εξασκηθεῖ **εὖ** (στο παίξιμο της κιθάρας, στο χτίσιμο των σπιτιῶν), αν όμως εξασκηθεῖ **κακῶς** θα γίνει κακός (κιθαριστής, οἰκοδόμος). Γι' αυτό, στο τέλος της ενότητας, γίνεται λόγος για τον **διδάξοντα**, ο οποίος θα αναλάβει να καθοδηγήσει αυτόν που μαθαίνει μια τέχνη διασφαλίζοντας την ποιότητα των επαναλαμβανομένων πράξεων. Επομένως, ο Αριστοτέλης, μέσω της αναφοράς στον τρόπο εκμάθησης των τεχνών, δεν αρνείται τη συμβολή της διδασκαλίας στην καλλιέργεια των ηθικών αρετών μέσω του εθισμού στις ενάρετες πράξεις. Αντίθετα την τονίζει με την αναφορά του στο έργο του νομοθέτη όσο και του διδασκάλου.

Σημ.: Οι μαθητές θα πρέπει

- 1) Να αναφέρουν τον τρόπο με τον οποίο γίνεται κανείς κάτοχος μιας τέχνης.
- 2) Να επισημάνουν ότι ο τρόπος άσκησης μιας τέχνης (σωστός ή λανθασμένος) καθορίζει και την ποιότητα (θετική ή αρνητική) αυτού που την ασκεί, δηλαδή αν κάποιος ασκείται με σωστό τρόπο (εὖ) σε μια τέχνη, αποκτά την ιδιότητα του αγαθοῦ τεχνίτη, ενώ αν ασκείται με λανθασμένο τρόπο (κακῶς) αποκτά την ιδιότητα του κακοῦ τεχνίτη.

Μονάδες 8

- 3) Να επισημάνουν ότι μέσω της αναφοράς στον τρόπο εκμάθησης των "τεχνών" ο Αριστοτέλης αναγνωρίζει τη συμβολή του διδάσκοντα (άρα: και της διδασκαλίας) στην απόκτηση των ηθικών αρετών.

Μονάδες 2

B3. Κείμενο διδαγμένο από μετάφραση Κεφ. 43 του Επιταφίου

α) Στο κεφ. 43 συμπυκνώνονται οι αντιλήψεις του Περικλή για τη σχέση του πολίτη με την πόλη και ανάγονται σε πατριωτική ιδεολογία, η οποία ενέπνεε τους Αθηναίους για πολλά χρόνια.

Σύμφωνα με την ιδεολογία αυτή, ο δεσμός του Αθηναίου με την πόλη του μετατρέπεται σε πνευματικό και ο πολίτης σε εραστή της πατρίδας. Ο Ι. Θ.

Κακριδής σημειώνει: "Η θέρμη του Αθηναίου για την πόλη του ... θα καταλήξει σε μιαν αγάπη δυνατή σαν τον έρωτα".

"Η πόλις στην προαλεξανδρινή αρχαιότητα δεν είναι μόνο ένα διοικητικό, μόνο ένα πολιτειακό φαινόμενο, αλλά κάτι ουσιαστικότερο: η πόλις είναι η συγκεκριμενοποίηση, η συνισταμένη ενός πνεύματος που τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του τα διασφαλίζει η συνέχεια, η παράδοση· για τον Έλληνα του 5ου αι. π.Χ., η πόλις είναι "το πνεύμα της κοινότητας".

Για τον Αθηναίο πολίτη εκείνης της εποχής η συμμετοχή του στη ζωή της πόλεως σήμαινε την ικανοποίηση του βαθύτατου αισθήματός του να είναι άνθρωπος και μέλος ενεργό μιας κοινότητας, την πλήρωση του ανθρώπινου είναι, της ανθρώπινης υπόστασής του, τη βεβαίωση της ύπαρξής του, αλλά και την πραγμάτωση της αρετής του στα όρια της πόλης.

Ο Περικλής εξαιρεί την απαράμιλλη γενναιότητα και το άκαμπτο φρόνημα των αγωνιστών προ των κινδύνων που ανέλαβαν να αντιμετωπίσουν, με σκοπό να διατηρήσουν το μεγαλείο της πόλης τους και την ελευθερία, θεωρώντας ότι αυτά είναι αποτέλεσμα της παιδευτικής επίδρασης που άσκησε το δημοκρατικό πολίτευμα στη διαμόρφωση του χαρακτήρα τους.

Σημ.: Οι μαθητές θα πρέπει

- 1) Να αναφέρουν ότι πρόκειται για μια σχέση σχεδόν ερωτική, για ένα βαθύ αίσθημα θαυμασμού και αγάπης του Αθηναίου πολίτη προς την πόλη του, που γεννιέται μέσα από την καθημερινή θέαση του μεγαλείου της.
- 2) Να επισημάνουν ότι το αίσθημα αυτό μπορεί να διεγείρει ανά πάσα στιγμή την αγωνιστική διάθεση του κάθε πολίτη.
- 3) Να δώσουν έμφαση στον "ομφάλιο λώρο" που συνδέει τον Αθηναίο πολίτη με την πόλη του.

Επίσης σωστή να θεωρηθεί ενδεχόμενη απάντηση των μαθητών στην οποία η ηθική ολοκλήρωση του αθηναίου πολίτη θα αποδίδεται στην παιδευτική επίδραση του δημοκρατικού πολιτεύματος και όχι σε καταναγκασμό μέσω της επιβολής των νόμων. Πάντως οι μαθητές θα πρέπει να αναφέρουν ότι η Αθήνα πληροί το κριτήριο της αγαθής πολιτείας

Μονάδες 7

β) Στη φιλοσοφία του Αριστοτέλη κριτήριο της αγαθής πολιτείας είναι η καλλιέργεια της ηθικής αρετής. Το ιδεώδες μιας πολιτικής κοινωνίας ήταν να παρέχει στους πολίτες τις ευκαιρίες, για να εκδιπλώσουν και πραγματώσουν τις δυνατότητες της ανθρώπινης φύσης τους, ώστε να φθάσουν στην ολοκλήρωση. Η προτροπή του Αριστοτέλη στα Ηθικά Νικομάχεια "καλοί νόμοι, ήθη και συνήθειες της κοινότητας δημιουργούν καλούς χαρακτήρες με την παιδαγωγική τους επίδραση" επιβεβαιώνεται στο κεφ. 43, όπου σύμφωνα με το ρήτορα οι προκείμενοι νεκροί σαν γνήσια παιδιά της πόλης συνέβαλαν στη δύναμη της πόλης, όπως και όλοι όσοι υπήρξαν άντρες τολμηροί που είχαν συνείδηση του καθήκοντος και με φιλότιμο την ώρα του αγώνα.

Η φράση "σαν γνήσια παιδιά της πόλης" φανερώνει ότι το ήθος δημιουργείται από την πόλη, που θεωρείται η σημαντικότερος παιδαγωγός, και φυσικά είναι ανάλογο με το πολίτευμά της.

Σημ.: Οι μαθητές θα πρέπει

- 1) Να αναφέρουν το κριτήριο που θέτει ο Αριστοτέλης προκειμένου να θεωρηθεί μια πολιτεία "αγαθή" ή "φαύλη".
- 2) Να διαγνώσουν με βάση το παρατιθέμενο απόσπασμα του "Επιταφίου" αν οι Αθηναίοι ήταν ενάρετοι, δηλαδή ηθικά ολοκληρωμένοι, πολίτες.
- 3) Να επισημάνουν τη φράση του κειμένου ("σαν γνήσια παιδιά της πόλης") στην οποία η ηθική ολοκλήρωση των Αθηναίων πολιτών αποδίδεται στην αθηναϊκή πολιτεία.

Μονάδες 3

B4. Πρόκειται για ερώτηση εισαγωγής. Η απάντηση βρίσκεται στο σχολικό βιβλίο: "Αρχαία Ελληνικά: Φιλοσοφικός Λόγος", στην ενότητα: Η διαλογική μορφή των πλατωνικών έργων (σελ. 43 - 44), από το σημείο: "Είναι πολύ πιθανόν η νεανική ενασχόληση του Πλάτωνα με την τραγωδία ..." έως το: "... βρήκε στη διαλογική μορφή των έργων του την ιδανική λογοτεχνική της έκφραση".

Μονάδες 10

- B5.** α) ασύλληπτος - ἐλάβομεν, λαμβάνομεν
ανέκδοτος - ἀποδίδομεν
δύσχρηστος - χρησάμενοι, ἐχρησάμεθα
ανθεκτικός - ἔχοντες / ἔσχομεν / εἶχεν
ανύποπτος - ἰδεῖν
αδιάλειπτος - λοιποί

Μονάδες 6

- β) ἄμαρτάνω: ἀστοχῶ, ἀποτυγχάνω, σφάλλομαι (συνώνυμα)
ἐπιτυγχάνω, κατορθῶ (αντώνυμα)

Μονάδες 4

ΑΓΝΩΣΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ
ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

1. Μετάφραση

Άντρες, εγώ τουλάχιστον έχω παρατηρήσει και αυτό, ότι δηλαδή όσοι προσπαθούν με κάθε τρόπο να σώζουν τη ζωή τους στους πολέμους, αυτοί λοιπόν και άνανδρα και άδοξα ως επί το πλείστον πεθαίνουν, όσοι όμως πιστεύουν για τον θάνατο ότι είναι κοινός και αναπόφευκτος σε όλους τους ανθρώπους και αγωνίζονται για τον ένδοξο θάνατο, βλέπω ότι αυτοί συνηθέστερα φτάνουν στο γήρας και ότι, όσο ζουν, ζουν κάπως πιο ευτυχημένοι. Αυτά λοιπόν τώρα, αφού και εμείς τα λάβουμε υπόψη μας, πρέπει, (γιατί βρισκόμαστε σε τέτοια κρίσιμη κατάσταση) και οι ίδιοι να είμαστε γενναίοι άνδρες και τους άλλους να προτρέπουμε. Αυτός, αφού είπε αυτά, σταμάτησε (σιώπησε).

Μονάδες 20

- 2. α.** ἀπέθανον, ἔγνωσαν, ἀφικομένους, βιώσι(ν) (ή και ζήσωσι(ν)), διαγαγόντας

Μονάδες 5 (1x5)

β. οὗτος	οὗτοι	ονομαστική ενικού του αρσενικού γένους του ιδίου είδους: ὄδε ἢ τοιόσδε ἢ ἐκεῖνος ἢ τηλικόσδε ἢ τοιοῦτος ἢ τηλικοῦτος ἢ τοσοῦτος ἢ τοσόσδε
τούτου	τούτων	
τούτω	τούτοις	
τούτον	τούτους	
οὗτος	—	

Μονάδες 5 (0,5 x 10)

- 3. α.** ὅτι οὗτοι μὲν κακῶς τε καὶ αἰσχροῶς ὡς ἐπὶ τό πολὺ ἀποθνήσκουσιν: δευτερεύουσα ονομαστική (ουσιαστική) ειδική πρόταση ως επεξηγήση στο τοῦτο. Εισάγεται με τον ειδικό σύνδεσμο ὅτι που εκφράζει αντικειμενική κρίση, εκφέρεται με απλή οριστική που δηλώνει το πραγματικό / βέβαιο γεγονός.

Μονάδες 4 (1 κάθε ζητούμενο, από 0,5 τα δύο πρώτα ζητούμενα)

- β.** Μπορεί να γίνει ειδική πρόταση και ειδικό απαρέμφατο:

Ξενοφῶν γάρ εἶπεν ὅτι ἐν τοιούτῳ καιρῷ εἶεν ἢ
Ξενοφῶν γάρ εἶπεν ἐν τοιούτῳ καιρῷ εἶναι.

Μονάδες 3 (Είναι αρκετό να έχει γραφεί ο ένας από τους δύο τρόπους)

- γ.** ὅτι (ὡς) οὗτοι ἀφικνοῦνται

(Η μετοχή που ζητείται να αναλυθεί είναι κατηγορηματική)

Μονάδες 3

- * Η προτεινόμενη μετάφραση του αδίδακτου κειμένου δεν μπορεί να θεωρηθεί δεσμευτική για τους διορθωτές. Κάθε απόδοση η οποία ανταποκρίνεται στο περιεχόμενο και τη σύνταξη του αρχαίου κειμένου να θεωρηθεί επίσης σωστή.